

EEN NEVEL VAN OPVATTINGEN

RELIGIE IN NEDERLAND

In 1970 publiceerde de katholieke literator Godfried Bomans een verzameling herinneringen aan zijn katholieke jeugd. "Wie het katholieke leven van nu vergelijkt met dat van veertig jaar geleden staat verbaasd over wat er allemaal verdwenen is", schreef hij. Vervolgens verhaalde Bomans van de vele zonderlinge gebruiken die zijn katholieke jeugd gekenmerkt en gekleurd hadden: van de lezingen over de missie waar aan de hand van "lichtbeelden" uit onbegrijpelijk verre landen het goede werk daar werd toegelicht, talloze sacramentsprocessies vol van in de vreemdste gewaden gestoken figuren, donderpreken van kapucijner en franciscaner monniken en de even lange als imponerende voorbereiding op de eerste communie. Kees Fens, de eveneens katholieke literatuurcriticus van *de Volkskrant*, het dagblad waar veel van Bomans' herinneringen als cursiefjes voor het eerst in verschenen waren, kon het allemaal niet zo waarderen. Bomans had van zijn roomse jeugd slechts de folklorie onthouden. Hij was als een emigrant die elders verhaalde van zijn vaderland, de oude volksgebruiken van zijn dorp waren in zijn verbeelding stukken kleurrijker geworden. Historici, zo waarschuwde Fens dan ook, konden de verhalen van Bomans, wilden zij nauwkeurig zijn, beter laten voor wat ze waren. Toegankelijk maar onzorgvuldig.

Deze waarschuwing was opvallend. Zeven jaar eerder had Fens namelijk een waardevol nawoord geschreven bij een boek dat op vergelijkbare wijze het recente katholieke verleden behandelde. In 1963 publiceerde de katholieke journalist Michel van der Plas een 'documentaire' over het Nederlands katholicisme in de periode 1925-1935, de jaren van "het rijke Roomsche leven". Belangrijkste overeenkomst tussen beide boeken is dat ondubbelzinnig duidelijk werd dat hier een wereld werd beschreven die er

MAARTEN VAN DEN BOS
werd in 1984 geboren in Rotterdam.
geschiedenis in Nijmegen en
werkt op dit moment aan de
Amsterdam aan een proefschrift
van het Nederlands katholicisme.
Adres: Spuistraat 134 (kameer)
NL-1012 VB Amsterdam.

niet meer was. Belangrijk
zijn vaak ironische beelden
gevoel van warmte, maar
dat het voor de jongeren
leden definitief achteloos
geen veroordeling van
talgische terugblikke
met de wijze waarop
vorm gekregen had.

Die afrekening
uit. Tussen 1965 en
Nederland de misbr
ces voltrok zich in
veelheid aan docu
heid jegens het eig
Nederlandse chris
tieke partijen tot g
zich vervolgens al
afbraak of verbou
de reactie op pub
dinaal Ad Simon
nee Bas Plaisier

MAARTEN VAN DEN BOS

werd in 1984 geboren in Rotterdam. Studeerde geschiedenis in Nijmegen en Amsterdam en werkt op dit moment aan de Universiteit van Amsterdam aan een proefschrift over de ontzuiling van het Nederlands katholicisme, 1953-2003.

Adres: Spuistraat 134 (kamer 4.46),

NL-1012 VB Amsterdam.

niet meer was. Belangrijkste verschil was de waardering van die wereld. Waar Bomans zijn vaak ironische beschrijvingen van zijn katholieke jeugd steeds koppelde aan een gevoel van warmte, maakte Van der Plas al in het voorwoord bij zijn boek direct helder dat het voor de jongere generatie katholieken tijd was het door hem geboekstaafde verleden definitief achter zich te laten. Hoewel de auteur zijn lezers voorhield dat het hier geen veroordeling van vorige generaties betrof en het boek ook bron was voor vele nostalgische terugblikken, maakte hij meer dan duidelijk dat afgerekend diende te worden met de wijze waarop het katholicisme in de beschreven periode in het dagelijkse leven vorm gekregen had.

Die afrekening ging vervolgens stukken sneller dan verwacht en pakte ook anders uit. Tussen 1965 en 1985 nam het aantal katholieken van zeven jaar en ouder dat in Nederland de mis bezocht af van 64,4 procent naar 17,5 procent. Een vergelijkbaar proces voltrok zich in andere religieuze gemeenschappen. Er werd in de jaren zestig een veelheid aan documentaire boeken gepubliceerd, elk met een vergelijkbare vijandigheid jegens het eigen verleden. Er kwam een razendsnel einde aan het georganiseerde Nederlandse christendom. De kerken liepen leeg en religieuze organisaties, van politieke partijen tot gezelligheidsverenigingen, verdwenen of fuseerden. Het geloof trok zich vervolgens als het ware terug uit de publieke ruimte. Het meest zichtbaar door de afbraak of verbouwing van overbodig geworden kerkgebouwen, het meest pregnant in de reactie op publieke uitingen van kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders. Toen kardinaal Ad Simonis, voorzitter van de Nederlandse bisschoppenconferentie, en dominee Bas Plaisier, algemeen secretaris van de Nederlandse Hervormde Kerk, in juni